

2024. december 20. péntek – 5785. kiszlév 19.

www.frankel.hu

péntek kabalat szabat 18:00 | gy. gy. 15:37 | szombat 10:00 | havdala: 16:47
szerda este erev hanuka - 1 plusz 1 (samesz) gyertya gyújtás a hanukijában,
csütörtök este (hanuka első napja) 2 plusz 1 gyertya gyújtása a hanukijában

80/3

VÁJESEV

(I. Mózes 37.01. – 40.23.)

וַיְבֹרֵךְ

Jákob fia József megutáltatja magát testvéreivel, akik halálhírét költik és eladják őt vándor kalmároknak, akik Egyiptomba viszik, ahol szolga lesz Potifár házában. Közben Jehudá eltávolodik testvéreitől, önállósítja magát, megnősül és három fia születik, akik közül kettő meghal. József közben, Egyiptomban, emelkedik a ranglétrán, Potifár házában vezetője lesz, majd annak felesége szemet vet rá és amikor nem sikerül elcsábítania, börtönbe juttatja.

Megkezdődik Mózes első könyvének legérdekfeszítőbb elbeszélése, József története. József a szeretett feleség, Ráchel fia és így Jákob akaratlanul is kényeztette. “Jiszráel jobban szerette Józsefet minden fiánál, mert öregsége gyermeke volt és díszes mentét csinált neki.” Az elkényeztetett, 17 éves József árulkodott testvéreire apjánál. A hagyomány szerint a testvérek lenézték Jákob ágyasainak fiait (Bilha és Zilpa szolgálónők) és azokat szolgálóknak nevezték. Józsefet kétszeresen is gyűlölték: elkényeztetettségéért és árulkodásáért. A történet József álmaival folytatódik, melyek arra mutattak, hogy uralkodási vágyai vannak. (A kénék és az égitestek meghajoltak előtte.) “Szóltak hozzá testvérei: hát uralkodni akarsz rajtunk? És még jobban meggyűlölték.” Végül is kivárták az alkalmat és eladták Józsefet rabszolgának. “Eladták Józsefet az izmaelitáknak húsz ezüstért, akik őt Egyiptomba vitték.” Egyiptomban mint szolga is magasra vitte és mikor börtönbe került végül, ott is nevet szerzett magának álomfejtéseivel. Az élénk és színes elbeszélés csúcsa, hogy József a Fáraó helyettese, illetve alkirály lett Egyiptomban. Az elbeszélés túl az irodalmi értéken nagyon sok erkölcsi tanítást ad az olvasó, a zsidó nép számára. József eladására az adott alkalmat, hogy apja kérésére elment testvéreihez a távoli legelőkre, hogy hogylétük iránt érdeklődjék. Mikor útközben emberekkel találkozott, így szólt: “Testvéreimet keresem én.” József testvéreit kereste, de helyettük gyűlölködő ellenségeket talált, akik előbb életére törtek, majd a vezető, Júda tanácsára eladták őt rabszolgának. “Így szólt Júda testvéreihez: mi hasznunk van abból, hogy megöljük testvérünket. Adjuk el őt az izmaelitáknak, kezünkön ne száradjon vére, hiszen testvérünk ő.” Ez a mondat: “testvéreimet keresem én”, legfőbb erkölcsi tanítása az elbeszélésnek. Legyen bármi ellentét, különbség, ideológiai nézeteltérés a család vagy a nép körében, a legfőbb parancs: “testvéreinket keresni” – vagyis keresni és meglátni a közöset, az egyetértés felé törni. és nem gyűlölködni a másság miatt! Kicsiny kis országunkban életfontosságú kötelesség, hogy a különféle gondolkodású emberek, jobb vagy baloldal, vallásos és vallástalan, askenázi vagy szfárádi egymásban tevéreket lásson és a vita ne gyűlölködést, uszítást, sőt, emberéletek kioltását idézze elő. A hetiszakas és a hozzá fűzött talmudi legendák a testvérgyűlölet elrettentő következményeit mutatják be. A Tóra elbeszélése szerint Jákob és egész családja kénytelen volt elhagyni Kánaán országát és Egyiptomba vándorolni. A Talmud következtetése az volt, hogy a testvérgyűlölet okozza a gálatot, a hazátlanságot, a szétszórátást. A Második Szentély pusztulásának háttere a “szinát áchim”, a testvérgyűlölet volt. Érdekes legendát fűz a Talmud az e heti szidrához. A Bár-Kochba-felkelés letörése után (isz. 135) Hadriánus császár megkérdezte a zsidó bölcseket, milyen büntetés jár annak, aki testvérét rabszolgának adja el. Ők tórai idézettel válaszoltak. “Aki embert lop és eladja, halállal lakoljon.” Erre a császár így szólt: “Nincs tudomásom róla, hogy József eladásáért bűnhődtek volna. Ezért Izrael tíz vezető férfiúja fog lakolni a bűnért.” (Így végeztek ki tíz zsidó vezetőt, köztük Rabbi Akivat, Rábán Simon ben Gámlielt, stb.) Emléküket a Jom Kippur-i imában és egy Tisá Beáv-kor elhangzó gyászdalban örökítettük meg. Hetiszakasunk arra is tanít minket, mire vezet az elkényeztetés és a különbségtéves gyermek és gyermek között. Az irigység emberi tulajdonság és bőven előfordul testvérek között is. Nem minden családtagok közötti viszály végződik olyan happyenddel, mint József esete, amikor a rabszolgából végül is egyiptomi alkirály lett. Dávid király fiai között dúlt a királyság örökléséért folyó harc. Amnon, Ávsálom és Adonijáhu mind erőszakos halállal veszítették életüket az uralomért folyó testvérháborúban vagy szervezett lázadásban. Miként Jákob előnybe helyezte a szeretett asszonytól, Rácheltól született fiát, úgy Dávid király is a szeretett Bátsevától született Salamont nevezte ki utódjának, holott nem ő, hanem Adonijáhu volt az idősebb. A Tóra törvénye előírja, hogy az elsőszülött jogait tilos elvenni akkor is, ha nem a jobban szeretett asszony gyermeke. “Ha valakinek két felesége van és az elsőszülött a kevésbé szeretett asszonytól született, nem helyezheti (az apa) előnybe a szeretett asszony fiát.” Jákob halála előtt megáldotta fiait. Az elsőszülöttséget elvette a Leától született Reuvéntól és azt a Rácheltól született Józsefnek ítélte. A mai időkben az apai kivételezéssel párhuzamos fogalom az úgynevezett protekcionizmus. Nagyon sokszor nem az arra rátermett vagy jog szerint illetékes kapja meg az állást vagy feladatot, hanem a rokon, a barát vagy a gondolkodásban közel álló. Vajha megszívlelnénk a Biblia tanítását, és részrehajlás helyett mindig az igazság útját követnénk és a vetélytársban is mindig testvért látnánk.

Joszeff nem találja először a testvéreit a Tóra elbeszélése szerint, amikor pedig megtalálja őket, az történik, amit fentebb olvashatunk. Kérdés, érdemes volt-e ezért olyan nagyon keresnie. De ha nem dobják a gödörbe, elmarad a fényes felemelkedés, nem menekül meg sem Egyiptom, sem a későbbi Izrael, Jákov gyermekei – Joszeff révén. Mindig a tévedés bizonyul helyesnek. Nincs felemelkedés a mélységek megtapasztalása nélkül. A hetiszakasz elején lévő jelenetben Joszeffet bedobják testvérei a gödörbe, miután kis híján megölik. A hetiszakasz legvégén – mesteri cliffhanger, a börtön mélyén búcsúzunk el tőle, elfeledve egykori cellatársától, a fáraó főpohárnokától is. Nem látni, innen van-e még kiút. Joszeff élettörténete hullámvasút, a fentek és lentek, a később megváltónak bizonyuló tévedések, elvétések, vétkek története. Reuven meg akarja menteni a fiút, azt reméli, később visszamehet hozzá, hogy kihúzza, de megelőzik. Mindenki komikusan csetlik-botlik csak, miközben a történet megy tovább a nagy cél felé vezető úton. Tévedések tragikus vígjátékeként. A hetiszakasz mesteri módon zárul épp ott, ahol Joszeff helyzete a legkilátástalanabb, ahol átmeneti felemelkedés után a gödörből a börtön mélyére kerül, de közben beiktat egy másik szálát is, épp akkor, amikor Joszeff történetének fordulatait, emelkedéseit és süllyedéseit akarnánk követni, tudatja, hogy Jehudá is elkerül otthonról. Jehudá, aki felveti, hogy adják el inkább Joszeffet, később maga is bonyolult érzelmi ügyekbe keveredik bele a kánaánita Támárral, és maga is kénytelen szembesülni vétke következményeivel. Párhuzamos bukdácsolások révén párhuzamos fejlődéstörténetek zajlanak, amelyek arra hivatottak, hogy előkészítsék – mesteri történetvezetéssel – a két szál találkozását. Mindenki mindent elront, majd kijavít, senki sem talál senkit, mindenki mindent elfelejt, a szöveg erőteljes iróniával adja tudtunkra, hogy az élet élésének egyetlen módszere a trial and error. Megpróbálsz, elrontod, megérted, megpróbálsz másképp. Közben hol fent vagy, hol lent, hol a gödörben, hol a Potifár-ház élén, hol ismét a mélyben, mint Joszeff, és néha nem látni, hová fut ki az egész. A hetiszakasz vége az Örökkévaló kiválasztottját, a leendő megmentőt a maradéktalan elhagyatottság állapotában a teljes reménytelenségben hagyja magára. A tévedések játéka valójában tanulás, elsősorban önismeretszerzés. Számos történés tőlünk független, túlnő rajtunk, amivel rendelkezhetünk, az az, mit kezdünk ezekkel az adottságokkal, hogyan reagálunk, amikor a jól ismert mintázatok újra hasonló döntéshelyzetekké rendeződnek. Joszeff már mások álmaira figyel a mélyben, nem a sajátjaiéra, Jehudá megtanul bocsánatot kérni, ő is képes túltekinteni önmagán. A hullámvasút örült fel-le vágatása egyre inkább kirajzolja majd a végső úticélt – ahogy a tórai tévedések vígjátékáról beszámoló Abigail Treu rabbi megmutatja.

A hanuka, a fények ünnepe. A Makkabeusoknak a szíriai görögök feletti győzelmére (i. e. 165.), a jeruzsálemi szentély megtisztítására és újraavatására, valamint a nyolc napon át égő mécses csodájára emlékezik. Azon zsidó ünnepek közé tartozik, melyek nem a Tórán alapulnak, abban egyedi, hogy egy hadi eseményt örökít meg a nép emlékezetébe. A szentély újjáavatásának ünnepe Az i. e. 2. század közepén a Júdeát kormányzó görög uralkodó, IV. Antiokhosz az eddig vallási önállóságot élvező Júdeában korlátozó intézkedéseket vezetett be, hogy elősegítse a hellenizmus térhódítását. Elhelyezte Zeusz szobrát a szentélyben, megszenteltelenítve azt, és arra kötelezte a zsidókat, hogy a Tóra szigorú tilalmát megszegve boruljanak le a városokban körülhordozott bálványok előtt. Ennek hatására egy Modiin nevű kisvárosban a Hasnoneus családból származó Mátitjáhu felkelést robbantott ki, majd fia, Júda Mákábi vezetésével egy maroknyi zsidó csapat győzelmet aratott a túlerőben lévő szír-görögök felett, megtisztították a szentélyt és újból felavatták azt. Ennek emlékére nevezték el az ünnepet hanukának, ami héberül „felszentelést” jelent. A hanuka a judaizmusban az egyistenhívő zsidó vallás diadalát ünnepli a hellenizmus szinkretizáló, minden vallást összemosisni igyekvő törekvései felett. A fények ünnepe Hág háórim: a fények ünnepe. Miután a Makkabeusok megtisztították a szentélyt, csupán egy napra elegendő kóser olajat találtak, amellyel meggyújthatták a szent gyertyatartót, a menórát. Új olaj előállítására nyolc napra volt szükség, de ekkor a hagyomány szerint csoda történt: az egy napra elegendő olaj nyolc napon át égett. Ennek emlékére a hanuka első napjától kezdve minden este eggyel több gyertyát gyújtanak meg a zsidó családok, és olyan helyre teszik őket, ahol hirdethetik az isteni csodát. A gyertyatartót, amelybe a gyertyákat helyezik, hanukiának hívják. Ez az ünnep a téli estéken különösen meghitt és sok vidámsággal teli. A gyerekek trenderlivel játszanak, olajban sült finomságokat kapnak és hanukai dalokat énekelnek, a nők pedig Hannára és hét fiára emlékeznek, akik inkább a mártírhálált választották, mintsem hogy megszegjék Isten törvényét és leboruljanak az idegen istenek előtt. Korunkban előfordul, hogy a hanuka minden napján ajándékkal kedveskednek a gyermekeknek, ezzel is erősebbé téve a vallási hovatartozás érzését. A hanukiának, azaz a hanukai gyertyatartónak (amely nem tévesztendő össze a menórával) kilenc ága van, nyolc normál gyertyatartó és – középen – egy „szolga” (sámás vagy sámesz). A „szolga” segítségével kell meggyújtani a nyolc gyertyát vagy mécses. Első nap egyet, másodikon kettőt és így tovább. Az ünnep végén minden láng ég (nyolc plusz a szolga), így szimbolizálva, hogy az olaj kitarított nyolc napig. A hanuka fontos kelléke egy speciális négyoldalú pörgettyű, a trenderli. A jiddis eredetű szó héberül szevivón, de dreidel, dradel, kreisel, trompo néven is ismerik egyes országokban. A trenderlivel gyerekek játszhatnak hanuka alatt csoportban. A pörgettyű négy oldalán egy-egy betű olvasható, és ezek a betűk határozzák meg a játékosok által teendő továbbiakat: A játék addig zajlik, ameddig az egyik játékos mindent el nem visz. **Izraelben** a װ helyett פ (pé) szerepel a negyedik oldalon, amely a פó itt szót jelöli a sám ott helyett. Ennek magyarázata az, hogy a négy betű egy-egy mondatot is alkot: a diaszpórában: נס גדול היה שם (nész gádól hájá sám), vagyis nagy csoda történt ott', Izraelben: נס גדול היה פה (nész gádól hájá pó) nagy csoda történt itt'.

HÍREK A VILÁGBÓL

Ostrom 80: képmmentési akció Budapest ostromának nyolcvanadik évfordulója alkalmából. https://multkor.hu/segitsunk-a-fortepannak-ostrom-80-kepmmentesi-akcio-budapest-ostromanak-nyolcvanadik-evforduloja-alkalmabol-20241217
Ismét gyümölcsöt osztanak az időseknek és a rászorulóknak. https://bzsh.hu/2024/12/18/ismet-gyumolcosztanakaz-idoseknek/
Padot avattak André Kertész tiszteletére a Magyar Nemzeti Múzeum kertjében. https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/kozelet/padot-avattak-andre-kertesztiszteletere-a-magyar-nemzeti-muzeum-kertjeben
Los Angeles megye HR osztályának éves jelentése szerint 2023-ban az antiszemita és Izrael-ellenes indíttatású gyűlöletbűncselekmények száma jelentősen növekedett Los Angelesben. https://www.szombat.org/hirek-lapszemle/rekordszamu-antiszemita-incidenst-jegyezték-tavaly-los-angelesben
Néhány napon belül kétszer is betörték a Gólem Színházba. https://kibic.hu/2024/12/19/nehany-napon-belul-ketszer-is-betortek-a-golem-szinhazba/
Éjszakai rakétariaszítás Tel Aviv és térségében, majd az Izraeli Légierő válaszcsoportot indított. https://ujkelet.live/2024/12/19/ejszakai-raketariasztas-tel-aviv-es-tersegeben-majd-az-izraeli-legiero-valaszcsoportot-inditott/
Közelebb már nem is lehetne a megállapodás a Hamász és Izrael között. https://24.hu/kulfold/2024/12/17/gazai-ovezet-tuzszunet-tuzok-hamasz-izrael/
A zsidó származású Kronberger Lili (1890–1974) műkorcsolyázásban szerzett két bronz és négy aranyérmét, s ezzel ő lett az ország első világbajnok sportolója! https://www.eszakhirnok.com/2024/12/19/zsido-szarmazasu-kronberger-lili-1890-1974-mukorcsolyazas-orszag-első-vilagbajnok-sportoloja/
Ismét ki kellett menteni Nábluszból József sírjához zárandokló ultraortodoxokat, mert rálöttek a sofőrjükre. https://bzsh.hu/2024/12/18/ismet-ki-kellett-menteni-nabluszbol-jozsef-sirjahoz-zarandoklo-ultraortodoxokat-mert-ralottek-a-soforjukre/
Az európai dzsihadista terrorkockázat mozgatórugója a gázai háború. https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/izrael/az-europai-dzsihadista-terrorkockazat-mozgatorugoja-a-gazai-haboru
III. Károly angol király jövő hónapban Lengyelországba látogat, hogy részt vegyen a náci német Auschwitz koncentrációs tábor felszabadításának 80. évfordulójára szervezett megemlékezésen. https://www.szombat.org/hirek-lapszemle/karoly-kiraly-szemelyeben-eloszor-latogat-brit-uralkodo-auschwitzba
Közel nyolchektárnyi területet tisztított meg idén a Kozma utcai zsidó temetőben egy civil szervezet. https://kibic.hu/2024/12/18/kozel-nyolchektarnyi-teruletet-tisztitott-meg-iden-a-kozma-utcai-zsido-temetoben-egy-civil-szervezet/
A társadalombiztosítási intézet jelentése: Izrael a második helyen áll az OECD szegénységi mutatóján. https://izraelinfo.com/2024/12/19/a-tarsadalombiztositasi-intezet-jelentese-izrael-a-masodik-helyen-all-az-oecd-szegenysegi-mutatojan/
A Jemenben végrehajtott izraeli támadások. https://ujkelet.live/2024/12/19/a-jemenben-vegrehajtott-izraeli-tamadasok/
Széljobbra át! https://magyarnarancs.hu/belpol/szeljobbra-at-273265
Putyin beismerte: Izrael a szíriai helyzet fő nyertese. https://www.atv.hu/kulfold/20241219/putyin-sziria-izrael-kozel-kelet-orosz/
Jótekonysági futást rendez a Maccabi VAC az izraeli túszerkedésért. https://bzsh.hu/2024/12/17/jotekonysagi-futast-rendez-a-maccabi-vac-az-izraeli-tuszokert/
Elon Musk egy olyan interjút dicsér, amely tele van antiszemita összeesküvés-elméletekkel. https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/hirek-lapszemle/elon-musk-egy-olyan-interjut-dicser-amely-tele-van-antiszemita-osszeeskuves-elmletekkel
Reméljük, hogy Izrael valamikor ki fog vonulni Szíria területéről, de most további csapatokat vezényel oda. https://www.szombat.org/hirek-lapszemle/putyin-remeli-hogy-izrael-valamikor-ki-fog-vonulni-sziria-teruleterol
Konferenciával emlékezik a B'nai B'rith a budapesti gettó felszabadulásának 80. évfordulójára. https://kibic.hu/2024/12/16/konferenciaval-emlekezik-a-bnai-brith-a-budapesti-getto-felszabadulasanak-80-evfordulojara/
Jó lenne felébredni! https://izraelinfo.com/2024/12/16/jo-lenne-felebredni/
Likvidálás Gázában és Tulkaremben, és csökkenő terror. https://ujkelet.live/2024/12/19/likvidalas-gazaban-es-tulkaremben-es-csokkeno-terror/
Szabó Kimmel Tamás: Találkoztam a zsidó vallással, ami logikus, szerethető és értelmes. https://telex.hu/kult/2024/12/14/veiszer-alinda-interju-szabo-kimmel-tamas